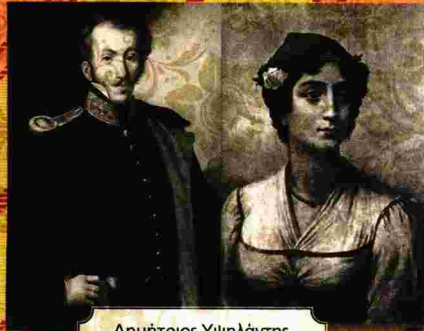

ΖΕΥΓΑΡΙΑ

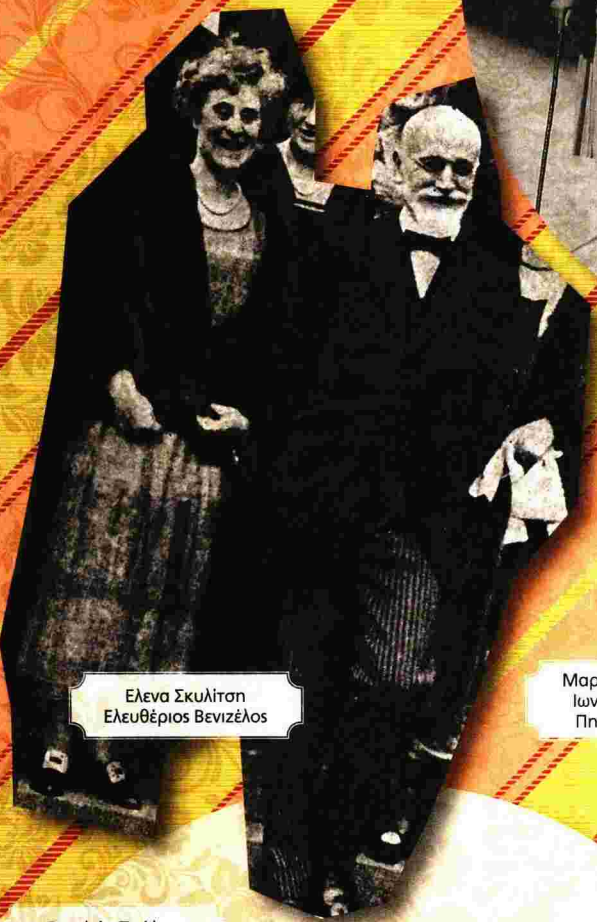
Δημήτριος Υψηλάντης
Μαντώ Μαυρογένους

Νίκος Μπελογιάννης
Ελλη Παππά

Κυβέλη
Γεώργιος Παναπδρέου

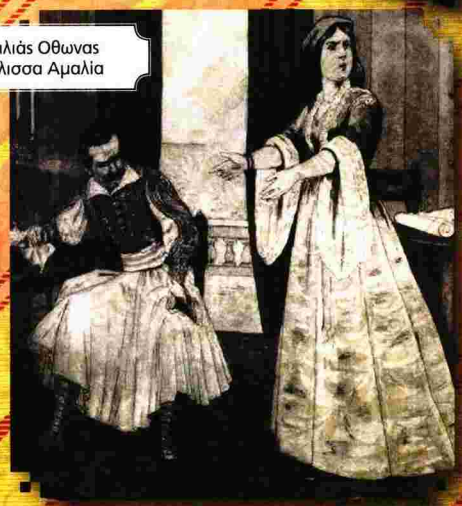
Ελενα Σκυλίτση
Ελευθέριος Βενιζέλος

Μαρίκα Κοτοπούλη
Ιωάννης Δραγούμης
Πηνελόπη Δέλτα

Βασιλιάς Παύλος
Βασίλισσα Φρειδερίκη

Βασιλιάς Οθωνας
Βασίλισσα Αμαλία

Όταν ο ΕΡΩΤΑΣ γράφει ΙΣΤΟΡΙΑ

Φλογερά πάθη, επικίνδυνες σχέσεις, αρμονικά ζευγάρια αλλά και πολιτικές εξελίξεις που έδωσαν βάνουσο τέλος σε μεγάλες αγάπες. Ποιες ήταν οι ερωτικές ισορροπίες πίσω από τις πιο σημαντικές στιγμές της ελληνικής ιστορίας; Το νέο βιβλίο της Λένας Διβάνη έχει εκπλήξεις, απαντήσεις, και μια απαραίτητη δικαίωση για κάποιες σπουδαίες γυναίκες.

Από τη ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΛΑΣΚΑΡΑΚΗ

Αραγε θα ήταν διαφορετική η μοίρα της χώρας αν ο Ελευθέριος Βενιζέλος δεν είχε χάσει τόσο πρόωρα σε ηλικία μόλις 24 ετών την πολυαγαπημένη του σύζυγο Μαρία μετά τη γέννα του δεύτερου γιου τους; Αν δεν είχε ζήσει 27 χρόνια ως εργένης, αφοσιωμένος ολοκληρωτικά στην πολιτική; Αν δεν γνώριζε την κοσμική και δικτυωμένη Ελενα Σκυλίτση στο Λονδίνο να τον βοηθήσει με τις διεθνείς σχέσεις του; Το βιβλίο της Λένας Διβάνη για τα *Ζευγάρια που έγραψαν την Ιστορία της Ελλάδας* δεν μπορεί να μη σε συνεπάρει, ειδικά αν αγαπάς την Ιστορία. Οι πόθοι, τα τραύματα και οι ανομολόγητες ανάγκες των πρωταγωνιστών της είναι απαραίτητα για να κατανοήσεις σήμερα τις αποφάσεις τους. Γιατί όμως να μελετήσεις τα ζευγάρια; «Ο έρωτας, η συμβίωση, είναι η μοναδική συνθήκη όπου όλοι μας είμαστε αναπόφευκτα έκθετοι, γυμνοί, ολόκληροι», εξηγεί η συγγραφέας για τις οκτώ περιπτώσεις που επέλεξε - μία εξ αυτών ανορθόδοξη: τον Χαρίλαο και τη Σοφία Τρικούπη, τα αδέρφια που έμειναν ανύπανδρα, σύντροφοι ο ένας για τον άλλον. Συνδυάζοντας την ιδιότητα της ιστορικού και της λογοτέχνη, η Διβάνη δίνει σάρκα και οστά σε μορφές που γνωρίζουμε από κτρινοσιμένα πρωτοσέλιδα ή ούτε καν - από πίνακες και μύθους, με κινηματογραφική αφήγηση και λεπτομέρειες. Οι αχθοφόροι που κουβαλούν στις πλάτες τις κυρίες στον πρώτο χορό που έδωσαν ο Οθώνας και η Αμαλία, αφού η Αθήνα δεν είχε ούτε άμαξες, αλλά ούτε και δρόμους. Η ζωηρή προσωπικότητα της Φρειδερίκης που ξετυλίγεται από τα παιδικά της χρόνια στον αντίποδα του ήσυχου Παύλου, και εξηγεί όλη την αντιπάθεια που συγκέντρωσε ως μονάρχης αργότερα. Και η Μαντώ Μαυρογένους, που δίνει την προίκα της στον αγώνα και ζει έναν έρωτα εκτός γάμου με τον Υψηλάντη (τρελά πράγματα όχι μόνο για το 1820, αλλά και για μέχρι πριν από μερικές δεκαετίες), αναδεικνύεται σε μια θαυμάσια φεμινιστική φιγούρα έναν αιώνα πριν από την επινόηση του

όρου. Για αυτό και τελειώνοντας τα *Ζευγάρια* μένεις με την αίσθηση ότι διάβασες ένα βιβλίο για σπουδαίες γυναίκες - παρότι η επίσημη Ιστορία έχει γραφτεί από τους ισχυρούς άνδρες που αγάπησαν. Μοιραία, είχα πάρα πολλές ερωτήσεις να κάνω στη Λένα Διβάνη για την έρευνά της και εδώ χωρούσαν μόνο μερικές.

Υπήρξε μια συγκεκριμένη ιστορία (ζευγαριού) που σας ενέπνευσε για να προχωρήσετε στη συγγραφή ενός ολόκληρου βιβλίου με αυτό το θέμα;

Η αλήθεια είναι πως χρόνια ολόκληρα διάβαζα καταπληκτικές βιογραφίες - βρετανικές και αμερικάνικες κυρίως. Ζωντάνευαν μπροστά στα μάτια μου ήρωες και εποχές ολόκληρες. Τις ρουφούσα κυριολεκτικά γιατί τις έβρισκα περισσότερο αποτελεσματικές και σίγουρα πιο απολαυστικές από κάθε ιστορικό δοκίμιο. Μπορώ να πω ότι έμαθα διεθνή Ιστορία μέσα απ' αυτές. Θυμάμαι χαρακτηριστικά το *Albert Speer, his battle for truth*, μια πολυβραβευμένη βιογραφία του διαβότου αρχιτέκτονα του Χίτλερ. Ήταν ένας μεγάλος τόμος 700 πολύτιμων σελίδων γραμμένος από μια πανέξυπνη εβραία ιστορικό και ερευνήτρια δημοσιογράφο, την

Γκίτα Σερένι, που πήγε, τον βρήκε, έζησε με την οικογένειά του, μίλησε ώρες και μέρες ατελείωτες επί χρόνια με αυτόν, τους δικούς του και επιζήσαντες της χιτλερικής καταιγίδας. Το βιβλίο που έγραψε μετά απ' όλα αυτά μου φώτισε όλα τα σκοτεινά ερωτήματα που είχα για την εποχή. Κυρίως, όμως, με έκανε να καταλάβω πώς και γιατί ένας μορφομένος και υπερταλαντούχος άνδρας έγινε ανδρείκελο ενός αμόρφωτου δικτάτορα με ματωμένα γούστα. Τα ζήλευα λοιπόν αυτά τα βιβλία επί πολλά χρόνια και ήθελα να προσπαθήσω κι εγώ να ζωντανέψω μια εποχή. Ήμουν τυχερή γιατί είχα και τις δύο ιδιότητες που απαιτούνται: είμαι ιστορικός και λογοτέχνης. Έτσι, το τόλμψα και άρπαξα την ευκαιρία όταν μου δόθηκε.

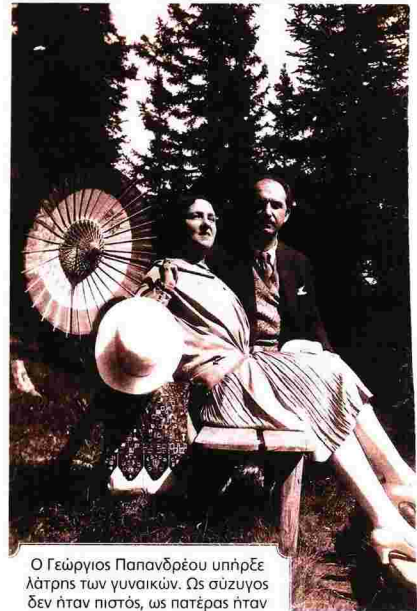
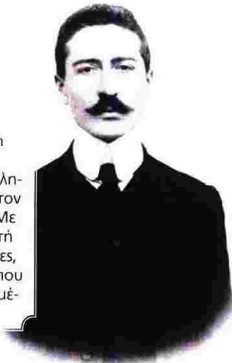

Η ιστορικός και λογοτέχνης Λένα Διβάνη

ΖΕΥΓΑΡΙΑ

Ιων Δραγούμης, Πηνελόπη Δέλτα (δεξιά), Μαρίκα Κοτοπούλη: Η παντρεμένη κληρονόμος σημαδεύτηκε από τον ανεκπλήρωτο έρωτά τους. Με την ηθοποιό έζησε μια 12ετή σχέση γεμάτη ζήλιες, απιστίες, εξορίες και επανασυνδέσεις που καταγράφονται στις παθιασμένες επιστολές του.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου υπήρξε λάτρης των γυναικών. Ως σύζυγος δεν ήταν πιστός, ως πατέρας ήταν μάλλον απών. Παντρεύτηκε και χώρισε δύο φορές, τη Σοφία Μινέικο και την ηθοποιό Κυβέλη (φωτ.), με τις οποίες απέκτησε και από έναν γιο.

Νίκος Μπελογιάννης - Ελλην Παννά. «Μέσα στο απόλυτο μαύρο ο Μπελογιάννης έβλεπε πάντα τη φωτεινή χαραμάδα. Δεν ήταν τυχαίο ότι έμεινε στην ιστορική μνήμη ως ένα τεράστιο χαμόγελο».

Ποιο εύρημα στη διάρκεια της έρευνας σας σόκαρε περισσότερο; Πολλά. Μια έκπληξη ήταν ότι ο Νίκος Μπελογιάννης ήταν δίγαμος όταν έκανε παιδί με την Ελλην Παννά. Είχε κάνει έναν θρησκευτικό γάμο με τη συντρόφισσα Ορσα, που γρήγορα κατέληξε εξόριστη. Ο Νίκος μετά την ήττα στον Εμφύλιο, όταν ζούσε στην εξορία, παντρεύτηκε χωρίς να έχει πάρει διαζύγιο (τι διαζύγιο μέσα σε αυτή την αντίρα; προφανώς με πολιτικό γάμο στη Ρουμανία τη Μαρία. Μετά μπήκε παράνομα στην Ελλάδα, γνώρισε την Ελλην... and the rest is history. Εκπληξη επίσης ήταν η δυνατή ιστορία της αδερφής του Χαρίλαου Τρικούπη, που εξηγεί το γεγονός ότι δεν είχε κανέναν ερωτικό δεσμό, ούτε παντρεύτηκε ποτέ, αλλά αφοσιώθηκε ψυχική τε και σώματι στον αδερφό της και στον στόχο του να εκουγχρονήσει την Ελλάδα.

Το πιο παλιό από τα ζευγάρια πηγαίνει πολύ πίσω, στην Ελληνική επανάσταση. Πώς βρήκατε στοιχεία για τη σχέση της Μαυρογένους με τον Υψηλάντη; Πού ταξιδέψατε;

Δεν χρειάστηκε να ταξιδέψω για να βρω στοιχεία γιατί η ιστορία της Μαντώ, της πρώτης και μεγαλύτερης ηρωίδας της Ελληνικής Επανάστασης, δεν έχει καταγραφεί παρά από ελάχιστους ξένους βιογράφους. Οι γυναίκες της εποχής ήταν καταδικασμένες να κινούνται στο περιθώριο της ιστορίας. Ειδικά οι γυναίκες σαν τη Μαντώ, οι αιρόμητες, οι τολμηρές, οι φιλογερές, οι ακατάτακτες, θεωρούνταν τρελές και απόβλητες. Έτσι, τα λίγα στοιχεία που έχουμε για εκείνη ακροβατούν ανάμεσα στην Ιστορία και τη μυθολογία.

Για τη Μαντώ αναφέρετε ότι η ιστορία την έχει «θάψει», ενώ η δράση της ήταν σπουδαία και η ίδια λαμπερή προσωπικότητα. Τι θα έπρεπε να γνωρίζουν οι γυναίκες σήμερα για εκείνη;

Οι γυναίκες σήμερα θα έπρεπε να ξέρουν ότι η Μαντώ υπήρξε φεμινίστρια έναν αιώνα πριν εφευρεθεί ο όρος «φεμινισμός». Ήταν μια κόκκλα ζωντανή, μορφομένη όσο λίγες γυναίκες τότε, μιλούσε ξένες γλώσσες και βαριόταν να κεντάει και να κουτομπολεύει στις βεγγέρες, όπως τα περισσότερα κορίτσια της παντρειάς. Σιχαινόταν τα προξενιά, τις προίκες και γενικά όλα όσα η κοινωνία της επεφύλασσε. Αποφάσισε να κάνει το δικό της λοιπόν. Έδωσε

όλη την τεράστια προίκα της για τον αγώνα, πολέμησε σαν άντρας μαζί με τα παλικάρια και έζησε στη σκηνή του πρίγκιπα Υψηλάντη, του έρωτά της, αστεφάνωτη! Ακόμα και σήμερα αυτές οι πράξεις θεωρούνται παλαβές!

Ποιο ζευγάρι θα θέλατε να συμπεριλάβετε αλλά δεν το κάνατε; Μπήκα στον πειρασμό να συμπεριλάβω το ζευγάρι Ανδρέας Παπανδρέου - Μαργαρίτα Τσαντ, γιατί ο συνδυασμός αυτών των δύο ήταν τρομερά γοητευτικός και επιδραστικός στην ελληνική κοινωνία. Δεν το έκανα για πολλούς λόγους. Πρώτον, ήταν πολύ πρόσφατο, ζουν ακόμα κάποια πρόσωπα αναμειγμένα και δεν ήθελα να πληγώσω κανέναν - το προσέχω πάντα πολύ αυτό. Δεύτερον, το βιβλίο θα γινόταν πολύ ογκώδες, δυσβάστακτο κυριολεκτικά! Έπρεπε κάπου να σταματήσω.

Ποια γυναίκα σας γοήτευσε περισσότερο; Και ποιος άνδρας; Η γυναίκα που μπήκε στην καρδιά μου ήταν η Μαντώ, που ανέβηκε στα ύψη και μετά γκρεμίστηκε πέφτοντας άδοξα μέσα στην κοινωνική κληρονομία και τις αντιφάσεις της. Δεν την υπερασπίστηκε κανείς - ούτε καν ο άντρας που αγάπησε. Ο άντρας που θαύμασα ήταν ο Μπελογιάννης. Μέσα στο απόλυτο μαύρο ο Μπελογιάννης έβλεπε πάντα τη φωτεινή χαραμάδα. Δεν ήταν τυχαίο ότι έμεινε στην ιστορική μνήμη ως ένα τεράστιο χαμόγελο και ένα γαρίφαλο - μιλάω για την περίφημη φωτογραφία

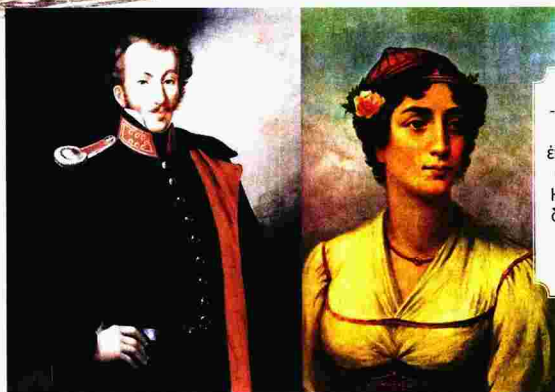
Παύλος και Φρειδερίκη: Η αεικίνητη και όμορφη Γερμανίδα ενεπλάκη με υπερβολικό ζήλο στην πολιτική ζωή της Ελλάδας, σαν να ήταν εκείνη η μονάρχης και όχι ο ήσυχος φυσιολάτρης σύζυγός της. Σταδιακά συγκέντρωσε όλη την αντιπαθία της κοινής γνώμης.

Οθωνας και Αμαλία: εκείνος αναποφάσιστος και ρομαντικός εκείνη πρακτική και δραστήρια, βασιλείς σε μια πάμπωχη χώρα. Αν και εκδιώχθηκαν, παρέμειναν ερωτευμένοι με την Ελλάδα ως τον θάνατό τους.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν 57 και η Ελενα Σκυλίτση, 47, όταν παντρεύτηκαν. Για τη χειραφετημένη γυναίκα της λονδρέζικης ελίτ ήταν ο σύζυγος-τρόπαιο, για τον πολιτικό ήταν η δικτυωμένη σύντροφος που του προσέφερε καταφύγιο στα δύσκολα.

Δημήτρης Υψηλάντης - Μαντώ Μαυρογένους. «Υπήρξε φεμινίστρια έναν αιώνα πριν εφευρεθεί ο όρος φεμινισμός. Η ιστορία την "έθαψε", δεν την υπερασπίστηκε κανείς, ούτε ο άνδρας που την αγάπησε», λέει η συγγραφέας.

που έβγαλε ως μελλοθάνατος.

Για ποια προσωπικότητα ή ιστορικό γεγονός αλλάξατε γνώμη καθώς κάνατε την έρευνα;

Η αλήθεια είναι ότι έπεσε λιγάκι στην εκτίμησή μου ο Γεώργιος Παπανδρέου όσο έμπαίνα στα βαθιά νερά της έρευνας. Η ανάγκη του για την αγάπη του λαού τον οδήγησε σε επιλογές που δεν ωφέλησαν τη χώρα, κατά τη γνώμη μου. Η στάση του απέναντι στις γυναίκες της ζωής του, τη Σοφία και την Κυβέλη, ήταν προβληματική. Και -το χειρότερο- ο τρόπος που συμπεριφέρθηκε στα δύο του παιδιά ήταν, κατ' εμέ, ελλειμματικός. Ούτε ο Ανδρέας, ο γιος της Σοφίας, ένωσε στοργή από τον πατέρα του, ούτε ο Γιωργάκης, ο γιος της Κυβέλης, που ακόμα ζει με το παράπονο.

Πώς χειριστήκατε τα -ακόμη και σήμερα- ευαίσθητα θέματα της Αριστεράς, του Εμφυλίου, της μοναρχίας, των Ιουλιανών κ.λπ.; Τα χειρίστηκα ως ιστορικός. Έγραψα την τιμια γνώμη μου, όπως πάντα. Προσπάθησα, όμως, ως βιογράφος να κατανοήσω τα κίνητρα των ηρώων και των ηρωίδων μου. Είμαι σαφώς αντιβασιλικών πεποιθήσεων αλλά δεν καταδίκασα τη Φρειδερίκη, λ.χ., από την κορφή μέχρι τα νύχια και ας έχει δαιμονοποιηθεί έτσι από την κοινή γνώμη. Προσπάθησα να μπω στα παπούτσια της και να δω με τα μάτια της την εποχή. Είχε άλλωστε και χαρίσματα η διαβόητη βασίλισσα: ήταν νεότατη και τρισχαριτωμένη όταν έφτασε στην Ελλάδα, πολύ ζωηρή, πολύ ορεξάτη, πολύ τολμηρή, με ροπή στην καινοτομία, μια καθόλου διακοσμητική βασίλισσα. Το πρόβλημα ήταν ότι το παράκανε και μπερδεύτηκε από εγωισμό και άγνοια σε πολιτικά παιχνίδια που δεν είχε τα φόντα να παίξει.

Τι συμπλήρωσε η λογοτεχνία στο βιβλίο; Η λογοτεχνία έδωσε χυμούς στη γραφή, συμπλήρωσε τα συναισθήματα, έκανε εύλογες

υποθέσεις και ελπίζω ότι φύσηξε πνοή ζωής στους άνδρες και τις γυναίκες αυτών των ζευγαριών. Κλείνοντας το βιβλίο ελπίζω ότι οι αναγνώστες και οι αναγνώστριες θα έχουν ανθρώπους στο μυαλό τους, όχι τίτλους εφημερίδων ή κιτρινωμένες φωτογραφίες αρχείων. Ανθρώπους με σάρκα και οστά, πάθη και λάθη, σαν κι εμάς.

Τι μας μαθαίνει το βιβλίο σας για τον έρωτα;

Τίποτα απολύτως! Τυφλοί το ξεκινάμε, τυφλοί το τελειώνουμε. Το μόνο που μας μένει είναι η βεβαιότητα ότι κάθε άνθρωπος είναι ένα ανεξερεύνητο νησί. Κανείς δεν μας γνωρίζει ολόκληρους, κανέναν δεν αφήνουμε να μπει στην ενδοχώρα μας. Ο μόνος που μπορεί να πει ότι κατόρθωσε να δει λίγο μέσα από την ακτή είναι το ζευγάρι μας. Γιατί μόνο στον έρωτα όλοι μας είμαστε «ξεβράκωτοι», ανυπεράσπιστοι, ολόκληροι.

Σε ποια από τα ζευγάρια θα λέγατε ότι η γυναίκα καθόρισε το μέλλον του ισχυρού άνδρα δίπλα της και κατ' επέκταση και το μέλλον της χώρας;

Και στα δύο βασιλικά ζευγάρια η γυναίκα είχε πάρει τα νύχια και της οχέσης και της χώρας. Αυτό ήταν μοιραίο γιατί και ο Οθωνας όπως και ο Παύλος ήταν γλυκείς μεν αλλά όχι τόσο προικισμένοι ηγέτες. Διάλεξαν όμως -τυχαίο; Δεν νομίζω- γυναίκες δυναμικές και τολμηρές. Δυστυχώς ήταν πολύ περισσότερο τολμηρές απ' όσο ήταν νόμιμο, επιτρεπτό και πολιτικά ωστό και γι' αυτό δεν είχαν καλό τέλος. **mc**

Το βιβλίο της Λένας Διβάνη, Ζευγάρια που έγραψαν την Ιστορία της Ελλάδας, κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΣΑΝ ΤΗ ΜΑΝΤΩ,
ΟΙ ΑΤΡΟΜΗΤΕΣ,
ΟΙ ΤΟΛΜΗΡΕΣ,
ΟΙ ΦΛΟΓΕΡΕΣ,
ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΝ
ΤΡΕΛΛΕΣ ΚΑΙ
ΑΠΟΒΛΗΤΕΣ.